

ІДЕОЛОГІЧНИЙ ВПЛИВ НА НАСЕЛЕННЯ ДРОГОБИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ (1944 – 1945 рр.)

В умовах сьогоденних суспільно-політичних процесів особливої актуальності набуває історичний досвід. Сталінський режим для свого утвердження в західних областях України використовував різноманітні засоби ідеологічної “обробки” населення. Гучні, шаблонні, але сфальсифіковані звинувачення в “українському буржуазному націоналізмі”, “українсько-німецькому фашизмі” використовуються і сьогодні для зомбування наших співвітчизників. Тому важливо проаналізувати механізми поширення антинаціональної і антидержавницької пропаганди в історичному розрізі у межах конкретних регіонів, щоб виробити ефективні шляхи її протидії.

Зміст та напрямки радянизаційних процесів на західноукраїнських землях у перші повоєнні роки висвітлюються у багатьох наукових розвідках. Серед них хочемо виділити роботи Б. Яроша¹. Роль партійно-радянського керівництва в організації суспільно-політичних трансформацій в регіоні висвітлюють Т. Першина, Г. Стародубець². Політико-ідеологічну складову у взаємовідносинах радянського режиму і інтелігенції показано у працях О. Рубльова, Ю. Черченка, Т. Марусик³. Ідеологічний аспект у розвитку освітньої сфери краю в повоєнний період розкриває С. Сворак⁴. Політична та ідеологічна боротьба радянського режиму характеризується у дослідженнях національно-визвольного руху⁵. Безпосередньо даній проблем присвячена стаття М. Нагіряка, Р. Лаврецького⁶, а також В. Ільницького, який робить наголос на краєзнавчому аспекті⁷.

Метою цієї статті є висвітлення організаційних та ідеологічних заходів впливу на населення західних областей у процесі відновлення радянського режиму в краї.

Загальна ситуація в краї відразу після вигнання німецьких військ позначалася руйнуваннями, господарськими проблемами, демографічними втратами. В західних областях проти радянського режиму вели боротьбу підпілля ОУН та збройні формування УПА, підтримувані населенням. Першочерговими завданнями влади на місцях було організувати широкомасштабну політичну роботу, розгорнути ідеологічний наступ на всі сфери життя. Цим намагалися довести неможливість успішного спротиву режимові, дискредитувати визвольний рух, “відірвати основну масу населення з-під впливу українських-німецьких націоналістів”. “Звернення” республіканського компартійного керівництва (від 12 січня, 14 лютого, 14 жовтня, 27 листопада 1944 р.), що стали своєрідною формою агітації та пропаганди серед населення краю, фактично повністю були спрямовані проти “українських націоналістів”⁸. Одночасно режим здійснював масштабні силові, репресивні методи боротьби з визвольними силами і національно-свідомим українством.

Реалізацією радянизаційних планів системи в регіоні мав займатися партійно-радянський апарат, який швидкими темпами відновлював свою діяльність. Формування органів влади та управління в Дрогобицькій області відбувалося на основі постанов ЦК КП(б)У, в яких основний наголос робився на відрядження до західного регіону

перевірених кадрів, які працювали там до війни, активно залучалися учасники радянського партизанського та підпільного рухів, демобілізовані з армії. Загартовані в боях, вони мали вести тепер боротьбу на ідеологічному фронті⁹.

Політична недовіра до місцевих була однією з причин того, що керівні органи формувалися винятково з присланих кадрів, які вводилися до номенклатури області. Наприкінці 1944 р. до міст області – Дрогобича, Стрия, Самбора, Борислава – було направлено 1952 партійно-радянських, господарських освітніх, медичних та інших працівників. У райони області – 928 осіб¹⁰. Приїжджі з інших регіонів України та СРСР мали стати опорою системи в “зараженому націоналізмом регіоні”, нести в “маси” комуністичну ідеологію. У переважній більшості вони не знали мови, місцевих особливостей. Щоб бути ближчими до народу в політичному впливі на нього, партійний і комсомольський актив області, на думку секретаря Дрогобицького обкому С. Олексенка, мав за “партійний обов’язок” розмовляти українською мовою¹¹.

Серед першочергових завдань обкому партії була організація розгалуженої партійної структури. Партійні, комсомольські, профспілкові організації створювалися на всіх підприємствах і установах Дрогобицької області. На початок 1945 р. у Дрогобицькій області було організовано 193 первинних, 27 районних і 4 міських партійних організацій, які склалися з 1716 членів і 481 кандидатів партії¹². У документах зустрічаються розходження щодо кількості членів партії та комсомолу. Зокрема, у доповіді секретаря обкому С. Олексенка говориться, що наприкінці 1944 р. у Дрогобицькій області нараховувалося 1200 комсомольців¹³, а в звіті секретареві ЦК КП(б) У М. Хрущову на початку 1945 р. наводяться дані про 919 комсомольців¹⁴. Скоріше за все, бажане видавали за дійсне. Саме на партійних діячів і комсомольців як найбільш свідомих покладався основний тягар суспільно-політичної та громадсько-організаційної роботи на місцях, в окремих колективах. Але щоб переконувати інших потрібно було мати відповідні теоретичні знання, освітній рівень, а він у партійних функціонерів і активістів області був дуже низьким. Наприкінці 1945 р. серед секретарів первинних партійних організацій області з вищою освітою було 14, середньою – 72, нижчою – 81 особа. Серед секретарів райкомів КП(б)У ці показники були, відповідно, 13, 37, 26¹⁵. Не дивно, що один з районних партійних секретарів на політзанятті не міг пояснити різницю між матеріалістами та ідеалістами¹⁶. Для підготовки та перепідготовки кадрів для ідеологічно-пропагандистської роботи на рівні республіки і областей почала формуватися система партійних освітніх закладів. З 1945 р. у Дрогобичі почала діяти обласна партійна школа¹⁷.

Партійно-комсомольський актив області поповнювався в основному за рахунок відряджених зі східних регіонів України та СРСР. Більшість місцевого населення проявляла аполітичність. У 1945 р. з 4970 осіб, що працювали на підприємствах і установах Дрогобича, лише 7 % були партійними, а комсомольська організація міста нараховувала 490 комсомольців, з яких 399 були зі східних областей України¹⁸. Створення комсомольських осередків, особливо на селі, гальмувалося національно-визвольним рухом. В жовтні 1944 р. у 864 школах Дрогобицької області було створено шість учительських і лише одну учнівську комсомольську організацію¹⁹. З 260 комсомольських організацій області в цей період лише 44 були сільськими²⁰. У результаті широкомасштабної діяльності партійних і комсомольських органів та під тиском різних обставин, не завжди пов’язаних з ідеологічними переконаннями, західноукраїнська молодь поступово вступала до комсомолу. Проте певна частина з комсомольськими квитками паралельно входила до складу молодіжних груп підпілля ОУН²¹.

Основні функції управління агітацією і пропагандою мав відділ пропаганди та агітації при ЦК КП(б)У, а також відповідні структурні підрозділи у компартійних комітетах різних рівнів. Для масового ідеологічного впливу на населення була розроблена ціла система суспільно-політичних заходів. Найбільш поширеною їх формою були лекції. Систематично проводилися мітинги, збори, наради, семінари, бесіди. Вони були винятково на “актуальну політичну тематику”. Проведення усіх масових політичних заходів у області чітко фіксувалося, про них постійно звітувалися. Важко сказати наскільки є вірогідними офіційні дані, адже вони насамперед мали фіксувати масовість цих заходів. Упродовж серпня-жовтня 1944 р. силами обласного партійного активу, пропагандистів ЦК ВКП(б) і лекторів Дрогобицького обкому партії було прочитано 436 лекцій та 3036 доповідей для 313,6 тис. осіб²². Загалом до лютого 1945 р. у області проведено 17 тисяч зборів на різні політичні теми, якими охоплено 1 млн. 300 тис. осіб, організовано 485 політичних шкіл і гуртків, в яких навчалося 11 тисяч комуністів, комсомольців і безпартійних²³.

Хочемо зауважити, що питання, які піднімалися на всіх цих масових заходах, детально аналізувалися обласним партійним керівництвом. Так, влада вивчала настрої місцевих мешканців, систематично доповідала про них у вищі партійні органи²⁴. Більшість форм ідеологічного зомбування були формальними і мали зовнішній ефект. Постійно діючий семінар для учителів та працівників дитячих садків і дитячих будинків Дрогобича мали відвідувати 125 осіб, а насправді вивчали праці класиків марксизму-ленінізму 50 освітян²⁵. У жовтні 1945 р. на зібранні обласного партійного активу наголошувалося про “погано організовану лекційну роботу”²⁶.

Для досягнення ефективності ідеологічного впливу його застосовували і спеціально розробляли до окремих категорій та груп населення. Особливе значення для партійно-радянського керівництва мала робота серед інтелігенції. Розрахунок був на те, що вона мала не тільки схвально сприймати політику і дії влади, але й активно пропагувати серед мешканців області переваги радянської дійсності, встати “в перші лави боротьби проти злочинських німецько-українських націоналістичних банд”. У цей період для інтелігенції області було прочитано 70 доповідей, проведено 600 зборів, а особливим успіхом уважалося залучення її 800 представників до суспільно-політичної та громадської роботи²⁷. 20–22 січня 1945 р. у Дрогобичі пройшла перша обласна нарада інтелігенції. Вона була організована в традиціях радянських зібрань, з обов’язковими виступами представників від усіх професійних груп інтелігенції, партійно-державного активу області, з привітаннями від піонерів, художньою частиною, зверненнями до інтелігенції краю, листами до найвищого партійно-державного керівництва республіки і країни²⁸. Доповідь першого секретаря обкому С. Олексенка “Українсько-німецькі націоналісти – найлютіші вороги українського народу”, з фальсифікованим екскурсом в українську історію, стала лейтмотивом зібрання та проявом політичних проблем влади²⁹. Попри всі зусилля компартійним структурам не вдавалося досягнути бажаних намірів щодо інтелігенції. Секретар Дрогобицького міськкому Кізіум у лютому 1945 р. скаржився: “Коли вчителі, лікарі проводять збори, засідання вони це проводять дуже аполітично, декілька разів був на конференції вчителів і там ні слово мне було згадано про націоналістів”³⁰. Навіть зовнішньо афішуючи прихильність до влади, більшість представників інтелігенції залишалася вірною своїм переконанням.

Велика увага приділялася і політичній роботі серед жінок. У 1945 р. в Дрогобицькій області було створено до 500 жіночих рад, груп жіночого активу, сандружин, санпостів і ударних жіночих бригад³¹. Жіночі об’єднання спрямовували свою роботу насамперед

на формування “правильної” громадянської позиції жіноцтва. Для працюючих жінок та домогосподарок читали лекції, проводили збори, семінари. Оскільки заходи організувалися для жіночої аудиторії, то їх основними темами були роль жінок у Великій вітчизняній війні, їх внесок у відбудову народного господарства. Успіхи діяльності жіночого активу області, як правило, полягали у залученні жінок на виробництво, а от з самостійним вивченням праць Сталіна були проблеми³².

Ідейно-політичне виховання проводилося серед репатрійованих громадян СРСР, колишніх військовополонених і переселенців, що знаходилися у фільтраційних таборах та переселених пунктах. Ця категорія населення, яка тривалий час перебувала за кордоном і бачила інше, ніж в Радянському Союзі життя, були під особливим контролем і “опікою” влади. У 1945 р. Дрогобицький обком відрядив до Мостиського, Хирівського та Судово-Вишнянського фільтраційних та переселенських пунктів агітбригаду з 10 осіб партійного і комсомольського активу. Крім того, було прочитано 27 лекцій, на яких нарахували присутніми до 55 тисяч осіб, організовано 304 бесіди та червоні гуртки, бібліотека³³.

Важливе значення для пропагування комуністичних ідей, забезпечення підтримки політики радянської влади в регіоні, організації ідеологічно-політичної боротьби проти ОУН і УПА мали центральні та місцеві засоби масової інформації. У вересні 1944 р. в Дрогобицькій області відновили роботу 15 друкарень, які видавали листівки радянського інформ-бюро та інші пропагандистські матеріали³⁴. 9 серпня 1944 р. вийшов перший номер обласної газети, яка була перейменована з “Більшовицької правди” на “Радянське слово”³⁵. ЦК ВКП(б) затвердив щоденний тираж газети накладом 20 тис. примірників. Але через брак паперу, поліграфічного обладнання та фахівців до вересня 1944 р. головний пропагандистський рупор області виходив у кількості 5 тисяч екземплярів і лише тричі на тиждень. З 25 серпня 1944 р. було налагоджено десятитисячний щоденний випуск газети³⁶. З першого жовтня цього ж року газети почали друкуватися в Бориславі, Стрию, Самборі та деяких районах області³⁷. Восени 1945 р. в області виходило вже 28 газет³⁸. У цей період були проблеми з розповсюдженням преси. 1945 року у Боринському районі вона надходила на десятий день³⁹. Зміст випусків контролювався партійними структурами і мав виразне ідеологічне спрямування. Чергове радянське звернення до населення західних областей УРСР із закликом до “рішучої боротьби з націоналістичним бандитизмом” від 19 травня 1945 р. було віддруковане в газетах у вигляді плакатів та листівок накладом 500 тис. примірників⁴⁰. Щоб довести до більшості населення (особливо сільського) потрібну політичну інформацію, влаштовувалися публічні читання преси, встановлювалися газетні вітрини.

Відділ агітації і пропаганди Дрогобицького обкому восени 1944 р. звертався до Управління агітації та пропаганди при ЦК КП(б)У з проханням про включення області до мережі централізованого постачання пропагандистської літератури⁴¹. Для укомплектування партійних кабінетів області замовлялися праці класиків марксизму-ленінізму, книги з радянської історії, філософії, економіки. Найбільш затребуваною була книга Сталіна “Короткий курс ВКП(б)”⁴². Її мали вивчати усі – від домогосподарки до найвищого керівництва. Для вивчення політичної літератури організувалися семінари, гуртки, конференції, обов’язковим було її самостійне опрацювання. Ідеологічний чинник був домінуючим і при формуванні фондів 80 бібліотек області – “шкідлива література” відфільтровувалася та вилучалася.

Ідеологічний вплив здійснювався і через наочну агітацію. В Бориславі на нафтових промислових підприємствах наприкінці 1944 р. було розвішано 500 лозунгів, 300 пор-

третів радянських вождів, 150 примірників тексту Конституції СРСР і звернення до учасників УПА, УНРА⁴³. Секретар обкому С. Олексенко, звітуючи про політично-масову роботу в області, наголошував, що “гасла із закликами про боротьбу з буржуазними-націоналістами мають бути на кожній установі, на кожному вузлі”⁴⁴. Прапорами, плакатами, лозунгами, портретами вождів населені пункти Дрогобицької області “прикрашалися” у переддень радянських свят, які були обов’язковими атрибутами радянського способу життя. Для їх підготовки розроблялася низка ідейно-політичних заходів. Зокрема, у всіх населених пунктах, підприємствах, установах, навчальних закладах області агітбригади проводили доповіді і бесіди “про історичне значення 1 Травня”, “про шпигунську суть ворогів українського народу”⁴⁵. Під час відзначення першотравневих свят у 1945 р. в містах-райцентрах і селах Дрогобицької області було проведено 709 урочистих зборів, 707 мітингів, відбулися демонстрації, де колони робітників, службовців, студентської та учнівської молоді несли пропагандистського змісту плакати, транспаранти, портрети більшовицьких вождів, після цього відбувалися масові гуляння⁴⁶. Аналогічно проходило святкування в області і 28-ї річниці “Великої Жовтневої революції”. 7 листопада 1945 р. в Дрогобичі пройшов ще й парад військ Червоної Армії, в якому брало участь 3500 військових. А у Самборі підпілля ОУН приготувала “святкове привітання” – уночі з 6 на 7 листопада в місті були розклеєні листівки антирадянського змісту⁴⁷.

Щоб мобілізувати місцеве населення на підтримку влади в Дрогобицькій області в 1944 р. була проведена своєрідна ідеологічна акція, під час якої 210 тис. осіб підписали “лист-поему до товариша Сталіна, у зв’язку із звільненням УРСР”⁴⁸.

Напрямки організації пропагандистсько-ідеологічної роботи серед населення регіону розроблялися найвищим партійно-радянським керівництвом республіки і були дороговказом для партійних функціонерів усіх рівнів, беззаперечно втілювалися на місцях. 27 вересня 1944 р. було прийнята Постанова ЦК КП(б)У “Про недоліки у політичній роботі серед населення Західних областей УРСР”. На партактиві Дрогобицької області в жовтні 1944 р., де обговорювався цей документ та стан політичної роботи в області, наголошувалося, що керівництво налягало на “усну агітацію”. Важливими ідеологічними інструментами мали стати кіно, театр, радіо⁴⁹.

Унаслідок війни більшість культурно-освітніх установ області були зруйновані. На початок жовтня 1944 р. в області було відновлено 5 кінотеатрів, але й вони заповнювалися глядачами лише на 35 відсотків. Погана відвідуваність (особливо місцевими мешканцями), на думку секретаря з пропаганди і агітації Дрогобицької області, була пов’язана з високими цінами на квитки – від 4 до 7 крб. Обласне керівництво навіть зверталося до відділу пропаганди та агітації при ЦК ВКП(б) та Управління кінематографії УРСР з проханням зменшити їх ціну удвічі⁵⁰. Більш вірогідно, що малий інтерес місцевого глядача до кіно був через його тематику. Крім того, стрічки в основному були чорно-білими й вузькоекранними, довоєнного радянського виробництва. Не слід оминати й того факту, що в сільській місцевості демонстрації ідеологічного кіно протидіяло українське підпілля⁵¹. На початку 1945 р. в області діяло 18 стаціонарних і пересувних кіноустановок, які демонстрували фільми у містах і селах⁵².

У 1945 р. в Дрогобицькій області працювали три драматичні театри, 500 клубів, будинків культури, хат-читалень, червоних кутків. За перший рік роботи у Дрогобицькому українському музичному театрі імені Івана Франка побувало 70 тис. глядачів⁵³. В його репертуарі були лише популярні п’єси української класики: “Запорожець за Дунаєм”, “Шельменко-денщик”, “Сватання на Гончарівці”, “Пошитися в дурні” і жодної

на радянську тематику, що стало причиною критики його творчої діяльності обласним партійним керівництвом. Регламентувався репертуар й інших культурно-мистецьких установ області⁵⁴.

Засобом суспільно-політичного впливу на “маси” було радіо, трансляції якого мало слухати якомога більше населення. Одразу після вигнання німецьким військ з Дрогобицької області радіозв’язком користувалося переважно партійно-радянське керівництво, щоб бути у курсі військово-політичних подій. Згодом радіоточки встановлювалися в усіх містах, районах, сільській місцевості. На початку 1945 р. їх мали встановити в області понад тисячу. Тематика радіопередач розроблялася обласним радіокомітетом, на місцях створювалися його районні структури⁵⁵.

На заваді поширення нової ідеології серед мас стояла малописьменність та неписьменність дорослого населення краю. Першочерговим завданням для органів освіти було виявлення та облік таких людей. У березні 1945 р. у Дрогобичі було взято на облік 112 неписьмених і 79 малописьмених осіб, більшість з яких були залучені до “лікнепу”⁵⁶. У 1945 р. у Дрогобицькій області працювало більше 100 шкіл навчання грамоти. Вони організовувалися при освітніх закладах, підприємствах⁵⁷. Відкривалися вечірні школи для робітничої і селянської молоді⁵⁸.

Здійснюючи освітньо-виховну політику партії, державні органи освіти створювали умови для того, щоб усі діти, підлітки, юнаки і дівчата відвідували школу, а отже, щоб усі вони з раннього віку проймалися партійно-комуністичними ідеями. Це реалізовувалося різноманітними шляхами: впровадженням закону про всеобуч, чітко окресленими і витриманими в дусі комуністичної ідейності навчальними програмами, постійним розширенням мережі навчально-виховних закладів, залученням дітей та учнівської молоді до піонерських і комсомольських організацій, різноманітними заходами позакласного впливу на учнів. Місцеві органи державної безпеки проводили постійну роботу з метою викриття та ізоляції учасників національно-визвольного руху і його прихильників серед учнів та вчителів⁵⁹. У звіті про діяльність шкіл Дрогобицької області у 1944 – 1945 навчальному році наголошувалося, що “В значній частині шкіл не достатньо була розгорнута робота по вихованню в учнів радянського патріотизму, матеріалістичного світогляду, по вихованню ненависті до ворога українського народу німецького фашизму і його посібників, зрадників Батьківщини, українсько-німецьких націоналістів... Комсомольські і піонерські організації ростуть дуже повільно і охоплюють малу кількість учнів”⁶⁰. Лише подолавши організований спротив місцевого населення, партійно-радянські органи опанували ситуацію в регіоні та забезпечили повсюдне функціонування радянської системи шкільної освіти.

Педагогічні заклади різного рівня відігравали значну ідеологічну роль, забезпечуючи зміцнення позицій радянської системи в регіоні. У перші навчальні роки значні зусилля Дрогобицького учительського інституту, педучилищ, сільськогосподарських шкіл та інших навчальних закладів області, були спрямовані насамперед на формування студентсько-учнівського контингенту, організацію навчального процесу, забезпечення кадрами, і звичайно, не забували про політичне загартування молоді. У Дрогобицькому учительському інституті пріоритетне значення мала кафедра марксизму-ленінізму. Основним завданням якої, було “виховання комуністичної свідомості, беззавітної любові і вірності соціалістичній Батьківщині”⁶¹. З березня 1945 р., коли розпочалося навчання в учительському інституті, діяв гурток з вивчення книги Й. Сталіна “Про Велику Вітчизняну війну”⁶².

У своїй пропаганді і фальсифікаціях влада нічим не гребувала. Всі докази героїчного минулого нашого народу мали бути ліквідовані. Постановою Військової Ради 4-го українського фронту від 12 вересня 1944 р. наказувалося, що на всіх могилах із “хрестами з тризубами” і написами “борцям за волю України”, які, як мовиться у документі встановлювали “наймити гітлерівських розбійників-українські фашисти-бандерівці і мельниківці”, встановити піраміди-пам’ятники з радянською символікою: червоною зіркою з серпом і молотом і вже з написом на честь воїнів Червоної армії. У постанові детально розроблявся сценарій урочистих масових відкриттів пам’ятників. Обов’язковими мали бути виступи представників місцевого населення українською мовою, в яких би “таврувалися та всенародно проклиналися оунівці як шпигуни та вороги українського народу і Червоної армії”⁶³.

Вагомим пропагандистським козирем, демонстрацією перед населенням демократичності радянської політичної системи мали стати вибори до Верховної Ради СРСР у лютому 1946 р. Насправді, для того, щоб провести вибори без вибору, в умовах військово-політичного протистояння місцевій владі потрібно було докласти чималих зусиль. Кампанія до їх підготовки в Дрогобицькій області розпочалася ще восени 1945 р. До неї був залучений увесь арсенал згадуваних вище ідеологічно-політичних засобів. У кінці 1945 р. у гуртки з вивчення Конституції СРСР і “Положення про вибори” за офіційними даними було залучено 261640 осіб (коли загалом, за деякими даними, виборців області налічувалося 399305 осіб), створено 721 агітколлективів⁶⁴.

Отже, для відновлення тоталітарного режиму в західних областях України, подолання національно-визвольного руху, знищення української національної ідеї, національних традицій, радянська система застосовувала усі можливі чинники. Велика увага приділялася пропагандистсько-ідеологічним методам. Була створена розгалужена система ідеологічного впливу на всі верстви та групи населення. Інструментами радянської пропаганди були засоби масової інформації, наочна агітація, освіта, культура, атрибути радянського способу життя. З огляду на малу ефективність ідеологічних засобів впливу на населення Дрогобицької області, насильницькі методи стали панівними у подоланні спротиву радянському режимові.

¹ Ярош Б. О. Сторінки політичної історії західноукраїнських земель (30–50-ті рр. ХХ ст. / Б. О. Ярош – Луцьк: Редакційно-видавничий відділ “Вежа” ВДУ ім. Л. Українки, 1999. – 184 с.; Ярош Б. О. Тоталітарний режим на західноукраїнських землях 30 – 50-ті роки ХХ ст. (історико-політологічний спект) / Б. О. Ярош – Луцьк: Надстирря, 1995. – 176 с.

³ Рубльов О. С. Сталінщина й доля західноукраїнської інтелігенції 20–50-ті роки ХХ ст. / О. С. Рубльов, Ю. А Черченко. – К.: Наук. думка, 1997. – 349 с.; Марусик Т. В. Західноукраїнська гуманітарна інтелігенція : реалії життя та діяльності (40 – 50-ті рр. ХХ ст.) / Т. В. Марусик – Чернівці: Видавництво “Рута” ЧНУ, 2002. – 463 с.

⁴ Сворак С. Д. Народна освіта у західноукраїнському регіоні: історія та етнополітика (1944 – 1964 рр.) / С. Д. Сворак. – К.: Правда Ярославичів, 1998. – 238 с.

⁵ Киричук Ю. Нариси з історії українського національно-визвольного руху 40 – 50-х років ХХ століття / Ю. Киричук. – Львів: Вид-во ЛНУ ім. І. Франка, 2000 – 304 с.; Киричук Ю. Український національний рух 40 – 50-х років ХХ століття: ідеологія та практика / Ю. Киричук. – Львів: Добра справа, 2003. – 464 с.; Русначенко А. Народ збурений: Національно-визвольний рух в Україні й національні рухи опору в Білорусії, Литві, Латвії, Естонії у 1940 – 50-х роках / А. Русначенко. – К.: Університетське видавництво “Пульсари”, 2002. – 519 с.; Кентій А. Українська повстанська армія в 1944 – 1945 рр. / А. Кентій. – К.: Інститут історії України НАН Укра-

їни, 1999. – 220 с.; Макарчук С. Радянські методи боротьби з ОУН і УПА (за матеріалами 1944 – 1945 рр. з Дрогобицької та Львівської областей) / С. Макарчук // Дрогобицький краєзнавчий збірник. Спецвипуск. – Дрогобич, 2002. – С. 65–91.

⁶ Нагірняк М. Я. Політична та ідеологічна боротьба органів комуністичної партії у процесі утвердження режиму у Західній Україні (1944 – 1945 рр.) / М. Я. Нагірняк, Р. В. Лаврецький [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.asv.gov.ua/content/nauka/editions/20/2013-20/66-80.pdf>

⁷ Ільницький В. Ідеологічні кампанії радянської адміністрації проти підпілля у Дрогобицькій окрузі ОУН (1945 – 1952) / Василь Ільницький // Проблеми гуманітарних наук: Наукові записки Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка / [ред.-кол. Т. Біленко (головний редактор), О. Петречко, Л. Тимошенко та ін.]. – Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ ДДПУ імені Івана Франка, 2012. – Випуск тридцятий. Історія. – С. 121–130.

⁸ Павленко І. А. Архівні джерела про роль М.С. Хрущова в організації боротьби з українським національно-визвольним рухом у Західних областях УРСР (1944 – 1949) / І. А. Павленко [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.archives.gov.ua/Publicat/AU/2001-1-2-03.php>

⁹ Першина Т. Формування управлінських кадрів в Західній Україні в 1944 – 1948 рр.: регіональні особливості – С. 300.

¹⁰ Державний архів Львівської області (далі – ДАЛО).– Ф. П-5001. – Оп. 2. – Спр. 107. – Арк. 1; 5 – 19.

¹¹ ДАЛО. – Ф. П-5001. – Оп. 2. – Спр. 51. – Арк. 33.

¹² ДАЛО. – Ф. П-5001. – Оп. 6. – Спр. 89. – Арк. 24.

¹³ ДАЛО. – Ф. П-5001. – Оп. 2. – Спр. 51. – Арк. 31

¹⁴ ДАЛО. – Ф. П-5001. – Оп. 6. – Спр. 89. – Арк. 24.

¹⁵ ДАЛО. – Ф. П5001. – Оп. 6. – Спр. 89. – Арк. 18–19.

¹⁶ Рубльов О. С. Сталінщина й доля західноукраїнської інтелігенції 20 – 50-ті роки ХХ ст... – С. 214.

¹⁷ ДАЛО. – Ф. П-5002. – Оп.1. – Спр. 45. – Арк. 15.

¹⁸ ДАЛО. – Ф. П-5002. – Оп. 1. – Спр. 29. – Арк. 4.

¹⁹ ДАЛО. – Ф. П-5001. – Оп. 2. – Спр. 86. – Арк. 5.

²⁰ ДАЛО. – Ф. П-5001. – Оп. 6. – Спр. 89. – Арк. 24.

²¹ Нагірняк М. Я. Політична та ідеологічна боротьба органів комуністичної партії у процесі утвердження режиму у Західній Україні (1944 – 1945 рр.). – С. 72.

²² ДАЛО. – Ф. П-5001. – Оп. 2. – Спр. 53 – Арк. 2.

²³ ДАЛО. – Ф. П-5001. – Оп. 6. – Спр. 89. – Арк. 24.

²⁴ ДАЛО. – Ф. П-5001. – Оп. 6. – Спр. 89. – Арк. 4.

²⁵ Радянське слово. – 1946. – 10 лютого.

²⁶ ДАЛО. – Ф. П-5001. – Оп. 6. – Спр. 89. – Арк. 28.

²⁷ ДАЛО. – Ф. П-5001. – Оп. 6. – Спр. 89. – Арк. 24.

²⁸ ДАЛО. – Ф. П-5001. – Оп. 6. – Спр. 33. – Арк. 20–205.

²⁹ ДАЛО. – Ф. П-5001. – Оп. 6. – Спр. 33. – Арк. 134–166.

³⁰ ДАЛО. – Ф. П. 5002. – Оп. 1. – Спр. 152. – Арк. 9.

³¹ ДАЛО. – Ф. П- 5001. – Оп. 6. – Спр. 89. – Арк. 24.

³² ДАЛО. – Ф. П-5001. – Оп. 1. – Спр. 34. – Арк. 93–94.

³³ ДАЛО. – Ф. П-5001. – Оп. 6. – Спр. 89. – Арк. 54–55.

³⁴ ДАЛО. – Ф. П-5002. – Оп. 2. – Спр. 51. – Арк. 10.

³⁵ ДАЛО. – Ф. П-5001. – Оп. 2. – Спр. 51. – Арк. 6.

³⁶ ДАЛО. – Ф. П- 5001. – Оп. 2. – Спр. 51. – Арк. 45.

³⁷ ДАЛО. – Ф. П- 5001. – Оп. 2. – Спр. 51. – Арк. 10.

³⁸ ДАЛО. – Ф. П-5002. – Оп. 1. – Спр. 53. – Арк. 11.

³⁹ ДАЛО. – Ф. П- 5001. – Оп. 6. – Спр. 89. – Арк. 80.

⁴⁰ Малярчук О. М. Тоталітаризм проти західноукраїнського села / О. М. Малярчук. – Івано-Франківськ: Місто НВ, 2008. – С. 91.

⁴¹ ДАЛО. – Ф. П-5001. – Оп. 1. – Спр. 51 – Арк. 3.

⁴² ДАЛО. – Ф. П-5001. – Оп. 1. – Спр. 51. – Арк. 4.

⁴³ ДАЛО. – Ф. П-5002. – Оп. 1. – Спр. 51. – Арк. 52.

⁴⁴ ДАЛО. – Ф. П-5002. – Оп. 1. – Спр. 51. – Арк. 4.

ДАЛО. – Ф. П-5002. – Оп. 1. – Спр. 51. – Арк. 23.

⁴⁵ ДАЛО. – Ф. П-5001. – Оп. 6. – Спр. 89. – Арк. 80.

⁴⁶ ДАЛО. – Ф. П-5001. – Оп. 6. – Спр. 89. – Арк. 47.

⁴⁷ ДАЛО. – Ф. П-5001. – Оп. 6. – Спр. 89. – Арк. 83–84.

⁴⁸ ДАЛО. – Ф. П-5001. – Оп. 2. – Спр. 21. – Арк. 75.

⁴⁹ ДАЛО. – Ф. П-5001. – Оп. 1. – Спр. 51. – Арк. 25.

⁵⁰ ДАЛО. – Ф. П-5001. – Оп. 1. – Спр. 56. – Арк. 13–14.

⁵¹ Генег Р. Я. Радянський кінематограф у Львові в перше повоєнне десятиліття // Укр. іст. журн. – 2011. – №2 – С. 121.

⁵² ДАЛО. – Ф. П-5001. – Оп. 6. – Спр. 89. – Арк. 24.

⁵³ ДАЛО. – Ф. П-5002. – Оп. 1. – Спр. 240. – Арк. 38.

⁵⁴ ДАЛО. – Ф. П-5001. – Оп. 2. – Спр. 51. – Арк. 27.

⁵⁵ ДАЛО. – Ф. П-5001. – Оп. 2. – Спр. 51. – Арк. 43.

⁵⁶ ДАЛО. – Ф. П-5002. – Оп. 1. – Спр. 51. – Арк. 12.

⁵⁷ ДАЛО. – Ф. П-5001. – Оп. 6. – Спр. 89. – Арк. 24.

⁵⁸ ДАЛО. – Ф. П-5001. – Оп. 2. – Спр. 92. – Арк. 2.

⁵⁹ Сворах С. Д. Загальноосвітня школа західноукраїнського регіону в контексті суспільно-політичного життя другої половини 40-х – першої половини 60-х років ХХ століття : Автореф. дис... д-ра іст. наук : 07.00.01 / С. Д. Сворах; НАН України. Ін-т історії України. – К., 1999. – 34 с.

⁶⁰ ДАЛО. – Ф. П-5001. – Оп. 2. – Спр. 83. – Арк. 24.

⁶¹ ДАЛО. – Ф. Р. 2018. – Оп. 7. – Спр. 7. – Арк. 6.

⁶² ДАЛО. – Ф. П-5001. – Оп. 6. – Спр. 213. – Арк. 28.

⁶³ ДАЛО. – Ф. П-5001. – Оп. 2. – Спр. 51. – Арк. 13–14.

⁶⁴ ДАЛО. – Ф. П-5001. – Оп. 6. – Спр. 89. – Арк. 111.

Руслана Попп.

Ідеологічний вплив на населення Дрогобицької області (1944 – 1945 рр.).

У статті на основі документального матеріалу висвітлено особливості суспільно-політичних процесів в Дрогобицькій області у 1944 – 1945 рр. Визначено завдання ідеологічно-пропагандистського впливу на населення регіону. Показано основні форми та методи поширення більшовицької ідеології.

Ruslana Popp.

The ideological influence on the population of Drohobych region (1944 – 1945 years).

This article covers the features of social and political processes in Drohobych region in 1944 – 1945 years based on documentary material. The tasks of ideological propaganda impact on the region are defined. The basic forms and methods of Bolshevik ideology spreading is shown.